

Posudkové lékařství

Odborná garance:

MUDr. et Bc. Rostislav Čevela – ředitel odboru posudkové služby Ministerstva práce a sociálních věcí, Praha

Vyučující:

MUDr. Bc. Rostislav Čevela, MUDr. Alena Zvoníková, MUDr. Libuše Čeledová, Ph.D.

Kontakt : rostislav.cevela@mpsv.cz; alena.zvonikova@mpsv.cz; libuse.celedova@mpsv.cz;

Anotace :

Výuka je zaměřena na bližší seznámení se základními informacemi o organizaci a činnosti lékařské posudkové služby, na seznámení se širšími souvislostmi práce lékařské posudkové služby v kontextu zdravotnictví a sociálních systémů. Studenti získají informace o zásadách činnosti lékařské posudkové služby v systému sociálního zabezpečení.

Osnova :

Role a význam lékařské posudkové služby. Organizace a činnost lékařské posudkové služby. Základní pojmy oboru posudkové lékařství. Posuzování zdravotního stavu pro účely nemocenského pojištění. Posuzování zdravotního stavu pro účely důchodového pojištění. Posuzování zdravotního stavu pro účely státní sociální podpory. Posuzování zdravotního stavu pro účely sociální péče. Posuzování zdravotního stavu pro účely pomoci v hmotné nouzi. Posuzování zdravotního stavu pro účely sociálních služeb. Posuzování zdravotního stavu pro účely zaměstnanosti. Vzdělávání posudkových lékařů

Literatura:

1. Čevela, R., Zvoníková, A., Čeledová, L.: Minimum z posudkového lékařství pro studenty lékařských fakult. Praha, MPSV 2009, v tisku.
2. Kolektiv: Základy posudkového lékařství pro studenty lékařských fakult. Praha, MPSV 2002, 64 s.

Obsah :

1. Role a význam lékařské posudkové služby
2. Organizace a činnost lékařské posudkové služby
3. Základní pojmy oboru posudkové lékařství
4. Posuzování zdravotního stavu pro účely nemocenského pojištění
5. Posuzování zdravotního stavu pro účely důchodového pojištění
6. Posuzování zdravotního stavu pro účely státní sociální podpory
7. Posuzování zdravotního stavu pro účely sociální péče
8. Posuzování zdravotního stavu pro účely pomoci v hmotné nouzi
9. Posuzování zdravotního stavu pro účely sociálních služeb
10. Posuzování zdravotního stavu pro účely zaměstnanosti
11. Vzdělávání posudkových lékařů

1. Role a význam lékařské posudkové služby

Lékařskou posudkovou službou obvykle rozumíme soustavu specializovaných lékařských posudkových subjektů, působících v organizačních strukturách resortu Ministerstva práce a sociálních věcí. Ve funkčním pojetí pak tento pojem většinou zahrnuje výkon vymezeného rozsahu lékařské posudkové činnosti jednak pro účely rozhodování správních úřadů ve věcech jednotlivých systémů sociální ochrany, jednak pro účely rozhodování soudů v rámci přezkoumávání zákonnosti rozhodnutí nositelů důchodového pojištění ve věcech důchodového pojištění ve správním soudnictví, jakož i výkon vymezeného okruhu dalších činností (např. kontrolních), které jsou lékařskou posudkovou činností podmíněny anebo s ní bezprostředně souvisejí. Lze tedy říci, že z organizačního hlediska jde o resortní posudkovou službu, protože je začleněna v organizačních strukturách orgánů resortu Ministerstva práce a sociálních věcí. Je ovšem třeba také uvést, že lékařská posudková činnost pro účely systémů sociální ochrany je kromě toho vykonávána i mimo resort MPSV, a to v resortech obrany, vnitra a spravedlnosti.

2. Organizace a činnost lékařské posudkové služby

Lékařská posudková služba resortu práce a sociálních věcí je v současné době složkou sociálního systému, disponující výlučně posudkovými, nikoliv rozhodovacími pravomocemi. Je organizačně začleněna jako součást státní správy, konkrétně v rámci orgánů státní správy pro oblast sociálního zabezpečení.

Lékařská posudková činnost v resortu MPSV je vykonávána:

- lékařskou posudkovou službou působící v organizačních strukturách majoritního nositele sociálního pojištění (Česká správa sociálního zabezpečení a okresní správa sociálního zabezpečení jako její územní organizační složky), která vykonává posudkovou činnost pro účely důchodového a zčásti i nemocenského pojištění; pro účely systémů státní sociální podpory, sociální péče, pomoci v hmotné nouzi, sociálních služeb a zčásti i pro účely systému státní politiky zaměstnanosti;
- lékařskou posudkovou službou působící v organizačních strukturách Ministerstva práce a sociálních věcí, konkrétně jde o posudkové komise MPSV, které vykonávají lékařskou posudkovou činnost pro účely opravných řízení ve věcech důchodového pojištění, státní sociální podpory, sociální péče, pomoci v hmotné nouzi, sociálních služeb a zčásti i pro účely systému státní politiky zaměstnanosti.

3. Základní pojmy oboru posudkové lékařství

Adaptabilita – adaptační šíře, schopnost vyrovnat se rozmanitým požadavkům prostředí, tedy i práce v /zaměstnání, schopnost přecházet na jinou práci

Bilance pracovního potenciálu – zjištění a zhodnocení všech pracovně významných vlastností a schopností jedince, diagnostika pracovních funkcí

Bilance sociální situace – bilance sociální situace jedince z hlediska zaměstnání, ekonomické, rodinné, bydlení, sociálního začlenění

Funkční kapacita - vztah požadavků a podmínek práce, stupně zátěže a vlastností jedince (fyzických, duševních i smyslových schopností a kvalifikace), které mají být v rovnováze s nároky práce

Fyzický potenciál – soubor duševních, fyzických a smyslových schopností, významných pro práci – obraz výkonnosti organismu jedince

Handicap – určitá nevýhoda, znesnadnění, překážka na cestě k dosažení očekávaného cíle

Kvalifikační potenciál – zahrnuje dosažené vzdělání, znalosti, zkušenosti, vykonávané výdělečné činnosti/zaměstnání, schopnost rekvalifikace, vlohy, dovednosti, motivace, zájmy,

aspirace, osobnostní vlivy, ale také vzdělavatelnost a kvalifikatelnost tj. schopnost naučit se novým věcem

Pracovní potenciál – soubor všech pro práci významných schopností jedince, a to bez vztahu k určité, konkrétní práci; je vyjádřením toho, co jedinec může činit, jaké schopnosti má k dispozici

Rozsah pracovního potenciálu – žádná práce/zaměstnání nepotřebuje ke svému výkonu celý pracovní potenciál, ale jen jeho část, určité schopnosti a vlastnosti (v nestejně úrovni); rozsah pracovního potenciálu má význam pro výběr přiměřeného zaměstnání

Pracovní schopnost - vyjadřuje relaci poměr dvou veličin: pracovního potenciálu k požadavkům práce

Zdravotní postižení – znamená dlouhodobé omezení fyzických, duševních nebo smyslových schopností, brání plné účasti jedince v sociálním začlenění; pojem používaný v posudkové praxi pro dlouhodobě nepříznivé zdravotní stavy

Zdravotní způsobilost k práci – vybavenost jedince schopnosti a vlastnostmi vyžadovanými určitou prací/zaměstnáním

4. Posuzování zdravotního stavu pro účely nemocenského pojištění

Právní úprava

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, upravuje nemocenské pojištění pro případ dočasné pracovní neschopnosti, nařízené karantény, těhotenství a mateřství a ošetřování člena domácnosti nebo péče o něj a organizaci a provádění pojištění. Prováděním pojištění se rozumí též posuzování zdravotního stavu pro účely nemocenského pojištění. Účelem nemocenského pojištění je zabezpečení pojištěnce některou z dávek nemocenského pojištění při vymezené zdravotně sociální události (neschopnosti pracovat, přičemž důvody neschopnosti mohou být různé), pokud splňuje podmínky nároku na dávku (zejména účast na pojištění, předepsaná délka trvání pojištění a zdravotní podmínka).

Druhy dávek nemocenského pojištění:

- a) nemocenské,
- b) peněžitá pomoc v mateřství,
- c) ošetřovné,
- d) vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.

Úkoly lékařské posudkové služby

Prvoinstanční lékařská posudková služba sociálního zabezpečení v systému nemocenského pojištění provádí především kontroly posuzování zdravotního stavu ošetřujícími lékaři a kontrolu plnění povinností ošetřujících lékařů stanovených tímto zákonem.

Posuzování zdravotního stavu pro účely nemocenského pojištění

Posuzování zdravotního stavu pro účely nemocenského pojištění zahrnuje posuzování:

- a) dočasné pracovní neschopnosti,
- b) pracovní schopnosti po uplynutí podpůrní doby,
- c) zdravotního stavu pro účely poskytování peněžité pomoci v mateřství, ošetrovného a vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství.

5. Posuzování zdravotního stavu pro účely důchodového pojištění

Právní úprava

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, upravuje důchodové pojištění pro případ stáří, invalidity a úmrtí živitele.

Druhy důchodů

Z pojištění se poskytují tyto důchody:

- a) starobní,
- b) plný invalidní,
- c) částečný invalidní,
- d) vdovský a vdovecký,
- e) sirotčí.

Nezbytnými podmínkami pro přiznání a výplatu příslušného typu důchodu jsou: účast na pojištění, splnění potřebné doby pojištění a splnění definované sociální události (věk, stáří, úmrtí, invalidita). S účinností od 1. 1. 2010 se mění stávající plné a částečné invalidní důchody v invalidní důchod, poskytovaný ve třech dávkových pásmech, podle stupně uznané invalidity (invalidita prvního, druhého a třetího stupně). Uznání invalidity má tedy význam pro přiznání invalidního důchodu. Invalidní důchod lze přiznat nejdříve v 18 letech věku.

Úloha lékařské posudkové služby

Posouzení zdravotního stavu, poklesu schopnosti soustavné výdělečné činnosti/pracovní schopnosti a invalidity provádí okresní správa sociálního zabezpečení (posudkový lékař) v souvislosti s řízením o invalidní důchod:

- a) při zjišťovacích lékařských prohlídkách, a to pro potřeby orgánu, který rozhoduje o nároku na invalidní důchod,
- b) při kontrolních lékařských prohlídkách, při nichž se kontroluje, zda trvají podmínky nároku, tedy invalidita.

Lékařská posudková služba sociálního zabezpečení – lékař okresní/Pražské správy sociálního zabezpečení (posudková komise MPSV pro účely soudního řízení) posuzuje, zda se jedná o plnou nebo částečnou invaliditu a po 1. 1. 2010 invaliditu prvního, druhého nebo třetího stupně.

6. Posuzování zdravotního stavu pro účely státní sociální podpory

Právní úprava

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, upravuje podíl státu na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin a poskytuje ji i při některých dalších sociálních situacích. Náklady státní sociální podpory hradí stát. Státní sociální podpora se v některých situacích poskytuje okruhu oprávněných osob v závislosti na příjmu (příjem rozhodný pro přiznání dávky) a v některých situacích v závislosti na zdravotním stavu (stupni zdravotního postižení).

Druhy dávek

Ze státní sociální podpory se poskytují tyto dávky:

- a) přídavek na dítě,
- b) sociální příplatek,
- c) příspěvek na bydlení,
- d) rodičovský příspěvek,
- e) dávky péstounské péče,
- f) porodné,
- g) pohřebné.

Nárok na dávky státní sociální podpory a jejich výše v případě rodičovského příspěvku, zaopatřovacího příspěvku, dávky péstounské péče a sociální příplatek jsou závislé na nepříznivém zdravotním stavu a na stupni zdravotního postižení oprávněné osoby, popř. osob

s ní posuzovaných. Pro rodiče s dítětem se zdravotním postižením je zvláště významné uznání stupně zdravotního postižení 50% a více, pro nárok na rodičovský příspěvek, který může být vyplácen (diferencovaně) až do 10 let věku dítěte a od 1. 1. 2010 až do 15 ti let věku dítěte.

Úloha lékařské posudkové služby

Posouzení stupně zdravotního postižení provádí okresní správa sociálního zabezpečení (posudkový lékař) na vyžádání příslušného úřadu práce (správního orgánu), který rozhoduje ve věci. O odvolání proti rozhodnutí úřadu práce rozhoduje krajský úřad. Lékařská posudková služba sociálního zabezpečení – lékař okresní/Pražské správy sociálního zabezpečení (v odvolacím řízení posudková komise MPSV) posuzuje, zda jde o nezaopatřené dítě dlouhodobě nemocné, o osobu dlouhodobě zdravotně postiženou nebo o osobu dlouhodobě těžce zdravotně postiženou.

7. Posuzování zdravotního stavu pro účely sociální péče

Právní úprava

Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů a vyhláška č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, upravuje oblast sociální péče a dávek pro těžce zdravotně postižené občany. Sociální péčí zajišťuje stát pomoc občanů, jejichž životní potřeby nejsou dostatečně zabezpečeny příjmy z pracovní činnosti, dávkami důchodového nebo nemocenského pojištění, popřípadě jinými příjmy, a občanům, kteří ji potřebují vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nebo věku, anebo kteří by bez pomoci společnosti nemohou překonat obtížnou sociální situaci nebo nepříznivé životní poměry.

Druhy dávek

- a) Mimořádné výhody pro těžce zdravotně postižené občany
- b) Příspěvky (podle vyhlášky č. 182/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- c) Kompenzační pomůcky

Úloha lékařské posudkové služby

Posouzení stupně zdravotního postižení provádí okresní/Pražská správa sociálního zabezpečení (posudkový lékař) na vyžádání příslušného obecního úřadu (správního orgánu), který rozhoduje ve věci. O odvolání proti rozhodnutí obecního úřadu rozhoduje krajský úřad. Lékařská posudková služba sociálního zabezpečení – lékař okresní/Pražské správy sociálního zabezpečení (v odvolacím řízení posudková komise MPSV) provádí posuzování zdravotního stavu občanů ve věcech sociální péče, tj. zda jde o občana těžce zdravotně postiženého, pro účely přiznání:

- mimořádných výhod,
- příspěvku na úpravu bytu, úhradu za užívání bezbariérového bytu nebo garáže, koupi, celkovou opravu a zvláštní úpravu motorového vozidla
- příspěvku na individuální dopravu.

8. Posuzování zdravotního stavu pro účely pomoci v hmotné nouzi

Právní úprava

Zákon č. 11/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, upravuje poskytování pomoci k zajištění základních životních podmínek fyzickým osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi, prostřednictvím dávek pomoci v hmotné nouzi.

Dávky

Dávky systému pomoci v hmotné nouzi jsou:

- a) příspěvek na živobytí,
- b) doplatek na bydlení,
- c) mimořádná okamžitá pomoc.

Úloha lékařské posudkové služby

Posouzení schopnosti osoby zvýšit si příjem vlastní prací vzhledem k jejímu zdravotnímu stavu provádí okresní/Pražská správa sociálního zabezpečení (posudkový lékař) na vyžádání příslušného obecního úřadu (správního orgánu), který rozhoduje ve věci. O odvolání proti rozhodnutí obecního úřadu rozhoduje krajský úřad. Lékařská posudková služba sociálního zabezpečení – lékař okresní/ Pražské správy sociálního zabezpečení (v odvolacím řízení posudková komise MPSV) posuzuje, zda je fyzická osoba schopna zvýšit si příjem vlastní prací vzhledem ke svému zdravotnímu stavu.

9. Posuzování zdravotního stavu pro účely sociálních služeb

Právní úprava

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci (dále jen „osoba“) prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách a předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka.

Příspěvek na péči

Příspěvek na péči (dále jen „příspěvek“) se poskytuje osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby za účelem zajištění potřebné pomoci. Náklady na příspěvek se hradí ze státního rozpočtu.

Úloha posudkové služby

Posouzení stupně závislosti provádí okresní/Pražská správa sociálního zabezpečení (posudkový lékař) na vyžádání příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností (správního orgánu), který rozhoduje ve věci. O odvolání proti rozhodnutí obecního úřadu obce s rozšířenou působností rozhoduje krajský úřad. Stupeň závislosti pro účely odvolacího řízení posuzuje ministerstvo svými posudkovými komisemi. Obecní úřad obce s rozšířenou působností zašle příslušné okresní správě sociálního zabezpečení žádost o posouzení stupně závislosti osoby; součástí této žádosti je písemný záznam o sociálním šetření a kopie žádosti osoby o příspěvek. Okresní správa sociálního zabezpečení sdělí příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností stanovený stupeň závislosti osoby, odůvodnění a dobu platnosti posouzení.

Závislost

Stupně závislosti jsou vymezeny v ustanovení § 8 zákona.

Osoba se považuje za závislou na pomoci jiné osoby ve

- a) stupni I (lehká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje každodenní pomoc nebo dohled při více než 12 úkonech péče o vlastní osobu a soběstačnosti,

- b) stupni II (středně těžká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje každodenní pomoc nebo dohled při více než 18 úkonech péče o vlastní osobu a soběstačnosti,
- c) stupni III (těžká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje každodenní pomoc nebo dohled při více než 24 úkonech péče o vlastní osobu a soběstačnosti,
- d) stupni IV (úplná závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje každodenní pomoc nebo dohled při více než 30 úkonech péče o vlastní osobu a soběstačnosti.

10. Posuzování zdravotního stavu pro účely zaměstnanosti

Právní úprava

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, upravuje zabezpečování státní politiky zaměstnanosti, jejímž cílem je dosažení plné zaměstnanosti a ochrana před nezaměstnaností.

Úloha lékařské posudkové služby

Posouzení schopnosti statusu osoby zdravotně znevýhodněné provádí okresní/ Pražská správa sociálního zabezpečení (posudkový lékař) na vyžádání příslušného úřadu práce (správního orgánu), který rozhoduje ve věci. O odvolání proti rozhodnutí úřadu práce rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Lékařská posudková služba sociálního zabezpečení – lékař okresní /Pražské správy sociálního zabezpečení (v odvolacím řízení posudková komise MPSV) posuzuje, zda je fyzická osoba osobou zdravotně znevýhodněnou.

Osoby se zdravotním postižením

Osobami se zdravotním postižením (ust. § 67 odst. 2 zákona o zaměstnanosti) jsou fyzické osoby, které jsou

- a) orgánem sociálního zabezpečení uznány plně invalidní / invalidní ve třetím stupni) - osoby s těžším zdravotním postižením,
- b) orgánem sociálního zabezpečení uznán částečně invalidními / invalidní v prvním nebo druhém stupni,

c) rozhodnutím úřadu práce uznány zdravotně znevýhodněnými.

Posuzování statusu osoby zdravotně znevýhodněné

Za zdravotně znevýhodněnou osobu (podle ust. § 67 odst. 3 zákona o zaměstnanosti) se považuje fyzická osoba, která má zachovány schopnost vykonávat soustavné zaměstnání nebo jinou výtěžnou činnost, ale její schopnosti

- být nebo zůstat pracovně začleněna,
- vykonávat dosavadní povolání nebo
- využít dosavadní kvalifikaci nebo
- kvalifikaci získat,

jsou podstatně omezeny z důvodu jejího dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu.

Za dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav se pro účely zákona o zaměstnanosti považuje nepříznivý zdravotní stav, který podle poznatků lékařské vědy má trvat déle než jeden rok a podstatně omezuje psychické, fyzické nebo smyslové schopnosti a tím i schopnost pracovního uplatnění.

11. Vzdělávání posudkových lékařů

V souladu s novelou zákona č. 95/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta, se specializační vzdělávání uskutečňuje dle specializačních programů. Vzdělávací programy týkající se posudkového lékařství stanoví ministerstvo zdravotnictví ve spolupráci s MPSV. Stávající vzdělávací program oboru posudkové lékařství je zveřejněn ve Věstníku MZ ČR, ročník 2005, srpen, částka 8, str. 116–118 (2).

Dle vyhlášky č. 185/2009 Sb., o oborech specializačního vzdělávání lékařů, zubních lékařů a farmaceutů a o oborech certifikovaných kurzů, s účinností od 1.7.2009 patří posudkové lékařství mezi certifikované kurzy - obory nástavbové - s minimální délkou vzdělávání 2 roky, všechny obory specializačního vzdělávání s výjimkou oborů hygiena a epidemiologie, klinická biochemie, lékařská genetika, lékařská mikrobiologie, nukleární medicína, patologie, radiologie a zobrazovací metody. Na základě nové vyhlášky bude následně upraven i vzdělávací program oboru posudkové lékařství.